

3
ACADEMIA REPUBLICII POPULARE ROMÂNE
INSTITUTUL DE ISTORIE ȘI FILOSOFIE

Octavian Iliescu

STUDII

Revistă de istorie și filosofie

III

ANUL 5

IULIE — SEPTEMBRIE 1952

BCG 149
EDITURA ACADEMIEI REPUBLICII POPULARE ROMANE

Walter Deans
23 III 1978, Beckett

DESPRE TEZAURELE MONETARE ȘI VIAȚA ECONOMICĂ ÎN SECOLELE III—XIV PE TERITORIUL ȚĂRII NOASTRE

DE

OCTAVIAN ILIESCU

Retragerea administrației și a legiunilor romane din Dacia în timpul lui Aurelian a avut însemnate urmări pentru populația locală. Odată înlăturate vechile tipare romane de viață socială, elementele unei noi orânduiri — orânduirea feudală, ai cărei germeni apăruseră încă din timpul stăpânirii romane — se vor desvolta *nestânjenit*. Fără perceptorii și fără legionarii romani, în contact strâns cu popoarele migratorii, localnicii își vor continua viața de-a-lungui unui proces ce va dura mai multe veacuri, până la încheierea celor dintâi state feudale, de sine stătătoare pe teritoriul patriei noastre.

În acest răstimp, economia naturală devine predominantă. Gospodăriile strămoșilor poporului nostru, cu un pronunțat caracter rural, obțineau din sânul lor aproape toate bunurile de care aveau nevoie, pentru rest recurgându-se de obicei la troc. Legăturile comerciale, ce luaseră o extindere deosebită sub stăpânirea romană, se restrâng după plecarea negustorilor romani din Dacia.

Cu toate acestea, schimbul monetar nu dispare. O serie de tezaure și descoperiri de monete răsiete, risipite pe întreaga suprafață a țării noastre, atestă persistența unei circulații monetare, dela părăsirea Daciei de către Aurelian, până la formarea celor dintâi state feudale și apariția primelor monete naționale. Alături de alte izvoare, aceste tezaure pot constitui o bază de discuție pentru studiul vieții economice pe teritoriul țării noastre, în secolele III—XIV, adică în epoca atât de importantă a formării poporului român.

Studiul acestei probleme trebuie intensificat și tratat sub toate aspectele, în care să se aibă în vedere monetele originale, cele falsificate, monetele noi ce apar în succesiunea lor, etc. În vederea acestui studiu este necesar să stabilim mai întâi repertoriul tezaurelor monetare descoperite până astăzi, un astfel de repertoriu nefiind încă alcătuit.

În ordinea vechimii îngropării lor, următoarele tezaure sau monete răsiete au fost date la iveală:

1) La Poiana-Tecuci (vechea Piroboridava), s'a găsit în cursul cercetărilor efectuate o monetă romană de bronz dela împăratul Tacit (275—276)¹.

¹ M. Dimitriu Iași, Noi contribuțiuni la descoperirile arheologice din castrul Poiana (Tecuci) „Cronica Num. și Arh.", XIV, 1939, p. 136.

Această piesă a pătruns deci în Dacia curând după retragerea stăpânilor romani.

2. În jurul localităților Rupea și Hoghiz (Târnava Mare) s'au găsit izolate monete romane cu efigia împăratului Probus (276—282) ¹.

3. La Constanța, s'a găsit la 8 Iulie 1936 un tezaur cuprinzând 62 monete de bronz, bătute în epoca imperială la Alexandria-Egipt. Piesele identificate reprezentau emisiuni ale următorilor împărați: șase exemplare dela Probus, una dela Carinus (282—284), șapte dela Dioclețian (284—305), cinci dela Maximian Hercule (292—305 și una dela Galeriu Maximian (295—311) ².

4. La Hinog-Constanța, lângă cetatea Axiopolis, s'au găsit în morminte monete de bronz dela Dioclețian și Constantius Chlorus (292—304) ³.

5. În campania de săpături întreprinsă în vara anului 1950 la Histria, s'au găsit monete dela Maximin Daza (305—313) și Constantin cel Mare (306—337) ⁴.

6. La Bran, s'au găsit 75 monete mici de bronz dela împărații Liciniu (307—323), Constantin cel Mare și fiul său, Crispus (317—326) ⁵.

7. În regiunea Reșiței, s'a găsit un dinar de argint dela împăratul Constans I (337—350) ⁶.

8. La București, s'au găsit pe locul unde se află Ministerul Construcțiilor mai mulți dinari romani imperiali și piese de bronz din epoca lui Constantin cel Mare ⁷.

9—10. În anul 1910, s'au găsit în comuna Niculițel-Tulcea două tezaure de monete de bronz din epoca lui Constantin cel Mare: unul de vreo sută de piese, la locul Oacheșa, celălalt, însumând două sute de exemplare, pe dealul Sarica ⁸.

11. La Dinogeția, în săpăturile întreprinse în anul 1950, s'au găsit monete romane din secolul al IV-lea, mai ales din vremea lui Constantin cel Mare, laolaltă cu opaițe și ceramică romană contemporană ⁹.

11 bis. La Constanța, s'au găsit în 1912, într-o cutie patrată de fier, trei monete de bronz: una dela împăratul Probus, a doua dela Maximian, iar a treia era o piesă autonomă bătută la Roma, în timpul lui Constantin cel Mare, având pe avers efigia Romei, iar pe revers lupoaica și gemenii ¹⁰.

12. La Măcin, s'a găsit în anul 1908, pe dealul cetății Arrublum, un tezaur de câteva sute de monete de bronz argintate, cu efigiile împăraților din familia lui Constantin cel Mare ¹¹.

13. La Anadolchiot-Constanța, s'au găsit 23 monete de bronz, imitații barbare ale pieselor lui Constantin cel Mare; erau reprezentate în total patru tipuri diferite ¹².

14. Alte imitații „barbare” ale pieselor lui Constantin cel Mare și

¹ „Stud. și Cerc. de Istorie Veche”, I, An. I, 1950, p. 124.

² „Cronica Num. și Arh.”, XIII, 1938, p. 14 și urm.

³ „Bul. Soc. Num. Rom.”, XI, 1914, p. 23—24.

⁴ „Stud. și Cerc. de Istorie Veche”, I, An. II, 1951, p. 141.

⁵ „Bul. Soc. Num. Rom.”, XV, 1920, p. 80.

⁶ Ibidem, p. 80—81.

⁷ „Bul. Soc. Num. Rom.”, X, 1913, p. 64.

⁸ „Bul. Soc. Num. Rom.”, X, 1913, p. 63.

⁹ „Stud. și Cerc. de Istorie Veche”, I, An. II, 1951, p. 33.

¹⁰ „Bul. Soc. Num. Rom.”, XII, 1915, p. 154.

¹¹ „Bul. Soc. Num. Rom.”, X, 1913, p. 22.

¹² „Bul. Soc. Num. Rom.”, XX, 1925, p. 8 și urm.

Constantius II, tot de bronz și găsite tot în Dobrogea, sunt citate de numismatul Knechtel¹. Și acestea prezentau patru tipuri diferite.

15) La Timișoara, s'au găsit trei imitații „barbare“, ale monetelor lui Constantius II (337—361), de tipul atât de cunoscut al călăretului roman doborând un barbar².

16—17) La Comana de Sus-Făgăraș, s'a găsit o monetă dela Constantius II, iar la Rătiș-Târnava Mare, un solidus dela același împărat³.

18) La Poienești-Vaslui, s'a găsit la aratul unui ogor o monetă de argint dela Constantius II⁴.

19) În 1930, s'a găsit un tezaur de 79 monete romane de bronz în comuna Tatlageac-Constanța, repartizate astfel: 61 piese dela Constantius Gallus (350—354), două dela Valentinian I (364—375) și una dela Valens (364—378). Erau reprezentate emisiuni ale monetărilor din Constantinopol, Cyzic, Nicomedia, Sirmium și Heraclea⁵.

20) La Nalbant-Tulcea, s'a găsit în 1910 un tezaur de 117 monete romane imperiale, dintre care trei de argint, iar celelalte de aramă, emise sub împărații Constantin cel Mare, Elena, Constantin junior (317—337), Crispus, Constans I, Constantius II, Iulian II (355—363), Valentinian I și Valens⁶.

21) La Șimleul Silvaniei, s'a găsit în anul 1797 un prețios tezaur, alcătuit din 14 medalioane de aur dela împărații Maximian Hercule, Constantin cel Mare, Constantius II, Valentinian I, Valens și Gratian (367—383)⁷. Împreună cu medalioanele, s'au găsit o seamă de podoabe de aur.

22) Lângă Craiova, s'a descoperit la 1861 un mare tezaur, cuprinzând peste 5000 „dinari“ romani de argint, cu efigiile împăraților dela Constantin cel Mare până la Gratian (între 306—383)⁸.

23) La Mesendorf-Târnava Mare, s'a găsit un solidus de aur dela împăratul Theodosiu I (379—395)⁹.

24) Un solidus dela Theodosiu I s'a găsit și la Constanța, era alcătuit dintr-un sămbure de aramă, acoperit cu o foiță subțire de aur. Un exemplar similar, dar cu un revers deosebit, dela același împărat, s'a găsit la Măcin¹⁰. Amândouă piesele erau emisiuni oficiale ale monetărilor din Constantinopol. Ele nu sunt simple falsuri, ci fac parte din categoria acelor nummi aerați, emisiuni fiduciare, la care Romanii recurgeau destul de frecvent.

25) În jurul localităților Rupea și Hoghiz s'au găsit monete dela Arcadius (395—408)¹¹.

26) Un tezaur găsit la Celei (vechea Sucidava) cuprindea 700 monete de bronz emise sub împărații ce s'au perindat dela Constantin II (317—337) până la Theodosiu II (408—450). Unele piese erau imitații barbare ale monetelor romane din această vreme¹².

¹ „Bul. Soc. Num. Rom.“, X, 1913, p. 17.

² „Bul. Soc. Num. Rom.“, XV, 1920, p. 80.

³ „Stud. și Cerc. de Istorie Veche“, I, An. I, p. 124.

⁴ „Stud. și Cerc. de Istorie Veche“, I, An. I, 1950, p. 45.

⁵ „Cronica Num. și Arh.“, XVII, 1943, p. 168 și urm.

⁶ „Bul. Soc. Num. Rom.“, XI, 1914, p. 15.

⁷ „Cronica Num. și Arh.“, III, 1922.

⁸ „Bul. Soc. Num. Rom.“, X, 1913, p. 21.

⁹ „Stud. și Cerc. de Istorie Veche“, I, An. I, 1950, p. 124.

¹⁰ „Bul. Soc. Num. Rom.“, XIV, 1919, p. 20 și urm.

¹¹ „Stud. și Cerc. de Istorie Veche“, I, An. 1950, I, p. 124.

¹² „Cronica Num. și Arh.“, XVI, 1942, p. 29 și XIX, 1945, p. 60.

27. La Cilibichiof-Constanța, s'a găsit un tezaur format din 249 monete de bronz bizantine, emise sub împăratul Leon I (457—474)¹.

28. La Șelca Mică, în Târnava Mare, s'a găsit în 1856 un tezaur cuprinzând cca 80—100 piese de aur bizantine, cu efigia următorilor împărați: Theodosiu II, 16 piese, Zeno (474—476), două piese; o piesă dela Basiliscus (476—477), alta dela Anastasiu (491—518) și una dela Justin I (518—527)².

29. La satul Pantelimonu de Sus—Constanța (vechiul Ulmetum) s'au găsit în anii 1911—1913, cu prilejul săpăturilor arheologice executate, monete dela Constantius II, Iulian, Valentinian I, Valens, Theodosiu I, Honoriu (398—423), Arcadiu, Theodosiu II, Justin I și urmașii lui până la Mauriciu Tiberiu (582—602). Dela acest ultim împărat, s'au găsit trei monete de aur; s'a mai găsit o monetă de aur dela Tiberiu II Constantin (574—582)³.

30—34. Monetele emise în timpul împăratului Justinian I (527—566) s'au găsit în mare număr în diferite localități din țară. Bunăoară, la Histria s'au găsit astfel de monete în mai multe locuri⁴: la Satu-Nou-Tulcea, s'au găsit în 1912, 25 piese, toate de bronz, sub o piatră, în ruinele cetății de pe malul Dunării⁵; la Celei, de asemenea s'au găsit monete de bronz dela Justinian⁶; la Pîua Petrii, s'au găsit patru piese de bronz⁷; o monetă barbară de bronz, imitație a unei piese cu efigia lui Justinian, s'a găsit în Dobrogea⁸; în sfârșit, monete de aramă dela Justinian s'au găsit și la Dinogetia⁹. Din aceeași epocă, datează și o balanță romană, găsită în 1946 la Dinogetia, cu numele lui Flavius Gerontius, prefect al orașului Constantinopol¹⁰. De notat că o greutate de sticlă, cu numele aceluiași prefect, s'a găsit în 1945 la Celei¹¹.

35. La Histria, în sălile unui atelier de prelucrat metale, desgropate în campania de săpături arheologice din anul 1949, s'au găsit monete bizantine dela împărații Justinian I, Justin II și Sofia, Justin II (566—578), Tiberiu II Constantin și Mauriciu Tiberiu¹².

36. La Hinog-Constanța, s'a găsit într'un mormânt o monetă de bronz dela Tiberiu II Constantin¹³.

37. O monetă dela împăratul Mauriciu Tiberiu s'a găsit în 1950 în preajma localităților Rupea și Hoghiz, citate mai sus¹⁴.

38. În Oltenița, a fost semnalată o monetă dela împăratul Heraclius (610—641).

39. La Pîua Petrii, s'au găsit următoarele monete bizantine de argint: o piesă dela Constans II, Constantin Pogonat, Heraclius și Tiberiu (668—685)¹⁵,

¹ „Bul. Soc. Num. Rom.", X, 1913, p. 21.

² „Bul. Soc. Num. Rom.", XVIII, 1923, p. 91.

³ „Bul. Soc. Num. Rom.", XII, 1915, p. 152.

⁴ „Stud. și Cerc. de Istorie Veche", I, An. II, 1951, p. 141 și 146.

⁵ „Bul. Soc. Num. Rom.", XI, 1914, p. 55.

⁶ „Ramuri", XXXIX, 1913, p. 272.

⁷ „Cronica Num. și Arh.", XIX, 1945, p. 53.

⁸ „Bul. Soc. Num. Rom.", X, 1913, p. 17.

⁹ „Stud. și Cerc. de Istorie Veche", I, An. II, 1951, p. 26 (Justinian sau Justin II).

¹⁰ „Stud. și Cerc. de Istorie Veche", II, An. I, 1950, p. 152 și urm.

¹¹ Ibidem, p. 161.

¹² „Stud. și Cerc. de Istorie Veche", I, An. I, 1950, p. 81.

¹³ „Bul. Soc. Num. Rom.", XI, 1914, p. 24.

¹⁴ „Stud. și Cerc. de Istorie Veche", I, An. I, 1950, p. 124.

¹⁵ „Cronica Num. Arh.", XIX, 1945, p. 53.

40. S'au găsit în țară — localitatea nefiind precizată — monete de argint dela Heraclius I și Heraclius Constantin (641) și monete de aur dela Constans II, Constantin Pogonat, Heraclius și Tiberiu (659—668) și Theofil și Mihail (832—839)¹.

41. Monetele împăratului Ioan Zimisces s'au găsit în mai multe rânduri atât în Oltenia, cât și la Dinogetia².

42. La Dolhești-Fălciu, s'au găsit prin anii 1881—1882 cca 50—60 monete de aur bizantine dela împărații Vasile II și Constantin VIII (976—1025).

În anul 1905, s'au mai găsit pe ogorul unui sătean încă 60 piese de aur, din care o parte erau montate în formă de salbă pe un lanț de aur, găsit laolaltă cu celelalte piese³.

43—45. Un mare număr de monete de aur din aceeași epocă s'au găsit la Dinogetia. Tezaurul descoperit în 1934 cuprindea 106 piese, din care 103 erau dela împăratul Vasile II (976—1025), două piese dela Constantin VIII (1025—1042) și una dela Constantin IX (1042—1055)⁴. Monete de bronz și o altă piesă de aur dela Vasile II și Constantin VIII s'au găsit în campania de săpături a anului 1950⁵. Din același secol, s'au mai găsit la Dinogetia monete dela Mihail IV Paflagonicul (1034—1041) și Constantin X Ducas (1059—1067)⁶.

46. La Sântandrei-Bihor, s'a găsit la 21 Aprilie 1912 un tezaur ce cuprindea 172 monete, din care 171 erau dinari dela regele Ungariei, Ladislau I (1040—1095), și un solidus de aur dela împăratul bizantin Constantin Monomahul (1042—1055)⁷.

47. La Piuș Petrii, s'au găsit monete bizantine de bronz dela Nicefor III Botaniat (1078—1081)⁸.

48. În 1946, s'a descoperit în apropierea satului Zăgan-Trei Scaune, la rădăcina unui brad, un mic tezaur de 12 monete de aramă cu efigia regilor Ungariei Bela II și Ștefan IV (1163—1164) de tipul monetelor hanilor din Turchestan din secolul al XI-lea⁹.

49—54. Numeroase sunt tezaurele de monete bizantine din epoca împăraților Comneni, tezaure ce s'au găsit în diferite localități. Astfel, la Bals în apropiere de Craiova, s'a găsit un tezaur de piese de aramă tăiate în câte patru sau opt fragmente; frânturile identificate proveneau din piese bătute sub împărații Alexis I (1081—1118) și Ioan II Comnen (1118—1143)¹⁰. La Isaccea, în ruinele castrului roman, s'au găsit în 1913, într-o oală de lut, 450 monete de aramă dela împărații Alexis I, Ioan II și Manuel Comnen (între anii 1081—1183)¹¹. La Cerna Nemțescă-Tîmîș, s'au gă-

¹ Istoria politicii noastre monetare etc. Buc. 1932, p. 22.

² Pentru Oltenia: „Ramuri”, XXXIX, 1943, p. 272; pentru Dinogetia: „Stud. și Cerc. de Istorie Veche”, I, An. II, 1951, p. 27.

³ „Bul. Soc. Num. Rom.”, XV, 1920, p. 78—79 și X, 1913, p. 63.

⁴ „Dacia”, VII—VIII, 1937—1940.

⁵ „Stud. și Cerc. de Istorie Veche”, I, An. I, 1950, p. 35.

⁶ „Stud. și Cerc. de Istorie Veche”, I, An. I, 1950, p. 22.

⁷ „Bul. Soc. Num. Rom.”, XV, 1920, p. 81.

⁸ „Cronica Num. și Arh.”, XIX, 1945, p. 53.

⁹ Const. Moisil, Câteva tezaure monetare medievale. Buc. 1950, p. 35.

¹⁰ „Cronica Num. și Arh.”, XV, 1940, p. 227 și urm.

¹¹ „Bul. Soc. Num. Rom.”, XI, 1914, p. 25.*

sit monete de aur și de aramă dela același împărați¹. La Tirimia Mare-Timiș s'au găsit 130 monete de bronz dela Ioan II și Manuel Comnen²; la Piua Petrii, piese dela Manuel Comnen³; la Dinogoșta, monete de bronz dela împărații din familia Comnenilor⁴, iar la Zimnicea, s'a găsit un tezaur cu peste 2000 piese de aramă din această epocă⁵.

(55) Tot la Piua Petrii, s'a mai găsit o monetă de aramă dela Isac Angelos (1185—1195)⁶.

Monete din aceeași vreme se mai găseau și în tezaurele descoperite în 1895 la Tulcea, în 1920 la București, pe strada Armașului, precum și în tezaurul descoperit în 1939 într-o localitate din fostul județ Vlașca, rămasă neidentificată⁷.

56. La Deta-Timiș, s'a găsit în 1880 un însemnat tezaur, ce cuprindea un număr de 10.000 piese de argint. Dintre acestea, marea majoritate o formau pfennigii de Friesach; erau apoi pfennigi de Aquileea și Colonia, precum și șapte monete ungurești, dinari dela regele Andrei II⁸. Data îngropării poate fi fixată în jurul anului 1220.

57. Tezaurul găsit prin anii 1933—1934 la Filiași, în apropiere de Cratoava, cuprinde un număr de 58 monete de argint foarte variate: pfennigi de Friesach, Pettau și Rann ai arhiepiscopilor de Salzburg Eberhardt I (1147—1164), Adalbert I (1164—1200) și Eberhard II (1200—1246); pfennigi de Landstrass și St. Veit ai ducelui de Carinthia, Bernhard II (1202—1256), pfennigi de Pettau și Zierung ai ducelui Leopold VI al Stiriei (1177), pfennigi ai patriarhilor de Aquileea, Wolfgang (1204—1218) și Berthold V (1228—1251) și ai arhiepiscopului de Colonia Filip I (1167—1191); o serie de monete hibride și imitații ale pfennigilor de Friesach, precum și trei esterlini englezești cu efigia regelui Enric II Plantagenet (1154—1189)⁹.

Data îngropării acestui tezaur poate fi pusă în legătură cu invazia Tătarilor din anul 1241, în urma căreia pfennigii de Friesach dispar din circulație.

(58) La Curtea de Argeș, în pardoseala Bisericii Domnești, s'a găsit un dinar banal de Slavonia, bătut în timpul regelui Ladislau IV Cumanul (1272—1290)¹⁰.

59. La Turnu Severin, în ruinele termelor romane, s'a găsit un tezaur cuprinzând 139 piese de aramă acoperite cu o folie subțire de plumb, imitații ale jumătăților de dinari venezi din secolul al XIII-lea (1261—1282)¹¹. Tezaurul pare a fi fost îngropat pe la anul 1282.

60. Un tezaur de imitații ale dinarilor venezi, cuprinzând și piese cu numele regelui Ungariei, Ladislau IV Cumanul, s'a găsit la Mihaiafalău-Bihor (în total, câteva sute de piese, diverse varietăți)¹².

¹ „Bul. Soc. Num. Rom.”, XV, 1920, p. 80.

² Ibidem.

³ „Cronica Num. și Arh.”, XIX, 1945, p. 53.

⁴ „Stud. și Cerc. de Istorie Veche”, I, An. I, 1950, p. 72.

⁵ „Bul. Soc. Num. Rom.”, X, 1913, p. 21.

⁶ „Cronica Num. și Arh.”, XIX, 1945, p. 53.

⁷ A. R. Buletin lunar, II, 1947, Nr. 3, p. 10—11.

⁸ A. Luschn V. V. Ehengreuth, Friesacher Pfennige „Numismatische Zeitschr.” N. F. Bd. 15/55, Wien 1922 și 16/56, Wien 1923.

⁹ „Bul. Soc. Num. Rom.”, XXXVIII, 1943, p. 39 și urm.

¹⁰ „Cronica Num. și Arh.”, I, 1920, p. 40.

¹¹ „Oltenia”, IV, 1944, p. 37 și urm.

¹² Ibidem, p. 40 și urm.

61. Tezaurul dela Obad-Timiș, găsit în Octombrie 1922, este alcătuit dintr'un număr de 74 de piese medievale de argint și anume: dinari și oboli dela regii Ungariei Bela IV, Ștefan V, Ladislau IV Cumanul și Andrei III (între anii 1235—1301); oboli boemi din a doua jumătate a secolului al XIII-lea; aspri sârbești dela Ștefan Uros și Ștefan Dragutin (între 1237—1272), precum și trei monete arabe din anul 1214¹.

62. La ~~Obad~~ ^{La Balș}, s'a găsit în 1945 un tezaur de cca 70 piese de aur bizantine. Cele identificate erau emisiuni dela Ioan II Comnen (1118—1143), două piese, și dela Andronic II Paleolog și Mihail IX (1295—1320), opt bucăți².

Din examinarea tezaurilor înșirate mai sus, se pot desprinde următoarele constatări:

a) Retrăgerea administrației romane din Dacia aducând cu sine plecarea negustorilor romani din orașele Daciei, a pricinuit vremelnic o restrângere a activității comerciale în provincia părăsită. Aceasta rezultă în mod evident, comparând marele număr și bogatul conținut al tezaurilor ce merg din secolul I până la mijlocul secolului al III-lea, tezaure găsite în diverse localități, cu descoperirile mult mai puține și mai sărace datând după părăsirea Daciei, spre sfârșitul secolului al III-lea.

Populația localnică a continuat însă să se folosească de monete ca instrument de schimb, alături de schimbul în natură; dovadă, monetele intrate în Dacia după anul 271, găsite la Poiana, Rupea, Constanța, Hinog.

b) Incercările lui Constantin cel Mare de a recuceri Dacia au avut drept consecință un nou aflux al monetelor romane dincoace de Dunăre. Predomină piesele de bronz. Nevoia de monedă circulatorie este resimțită într'o asemenea măsură de localnici, încât se imită pe o scară întinsă monetele de aramă emise de împărații din această vreme și care aveau circulație mai largă. Am văzut că asemenea imitații locale s'au găsit în Dobrogea, la Celei și la Timișoara.

c) Circulația monetară poate fi urmărită pe teritoriul patriei noastre, fără întrerupere, în veacul al IV-lea, al V-lea și al VI-lea, până în secolul al VII-lea. Din acest secol și până la Ioan Zimisces nu se cunosc, până în prezent, tezaure monetare îngropate în țara noastră. Cele câteva piese răslețe din această vreme, citate mai sus, sunt doar o excepție. Tocmai aceste secole sunt și cele mai puțin cercetate din istoria noastră. Desvoltarea luată de cercetările arheologice începând din anul 1949 ne dă speranța că această problemă va căpăta curând deplina ei deslegare.

d) Începând din a doua jumătate a secolului al X-lea, reapar în țara noastră monetele bizantine. Ele reprezintă un important mijloc de schimb monetar în secolul al X-lea și al XI-lea și se răspândesc în întreaga țară: Dobrogea, Muntenia, Oltenia, Banat — piese de aramă și de aur, mai rar de argint.

e) În vremea Comnenilor, se înmulțesc tezaurele monetare în țara noastră. Un interesant fenomen este reprezentat de tezaurul dela Balș, ce cuprinde, după cum am văzut, monete bizantine de bronz din această epocă, tăiate în patru sau opt fragmente. Această fragmentare nu poate fi expli-

¹ Const. Moisil, op. cit., p. 6.

² E. Condurachi, Un nou tezaur de monede bizantine. Buc. 1949.

cată decât ca un semn al unei crize acute de numerar mărunt de valoare mai redusă¹.

f) Spre sfârșitul secolului al XI-lea și în secolele următoare, apar în circulație monetele feudale: tezaurele dela Sântandrei și Zăgan, cuprinzând monete ungurești, apoi tezaurele de pfennigi de Friesach, de Coionia, etc. După invazia Tătarilor, aceste piese vor fi înlocuite cu alte monete de mare circulație, dinarii banali, emiși de duclii Slavoniei sau imitați de regii Ungariei. De un mare interes este tezaurul dela Turnu Severin, alcătuit de piese ce imită jumătățile de dinari vienezi din secolul al XIII-lea, piese fabricate, de bună seamă, de către meșteri locali².

g) Paralel cu aceste monete de argint, circulă mai departe solidul de aur bizantin: Tezaurul dela Măcin³, databil din preajma formării statului feudal al Țării Românești. Monetele de aur bizantine se mențin în circulație chiar și după apariția monetelor muntene și moldovenești în a doua jumătate a veacului al XIV-lea, și unele și altele piese de argint. Rolul perperilor de aur bizantini va fi luat mai târziu, după căderea Constantinopolului, de ducații de aur venețieni sau florinii-ughii-ungurești.

Examinarea tezaurelor monetare menționate mai sus ne dă indicații prețioase despre un aspect al vieții economice pe teritoriul patriei noastre, timp de o mie de ani. Fără îndoială, rezultatele la care am ajuns, studiind aceste însemnate dovezi materiale ale trecutului, nu pot fi decât provizorii. Este de așteptat ca roadele viitoarelor campanii de săpături arheologice să întregască multe lacune ale acestui tablou.

¹ E. Condurachi, Monnaies byzantines coupées, 1940 p. 228

² „Oltenia”, IV, 1944, p. 42—43 și 45.

TABLA LOCALITĂȚILOR

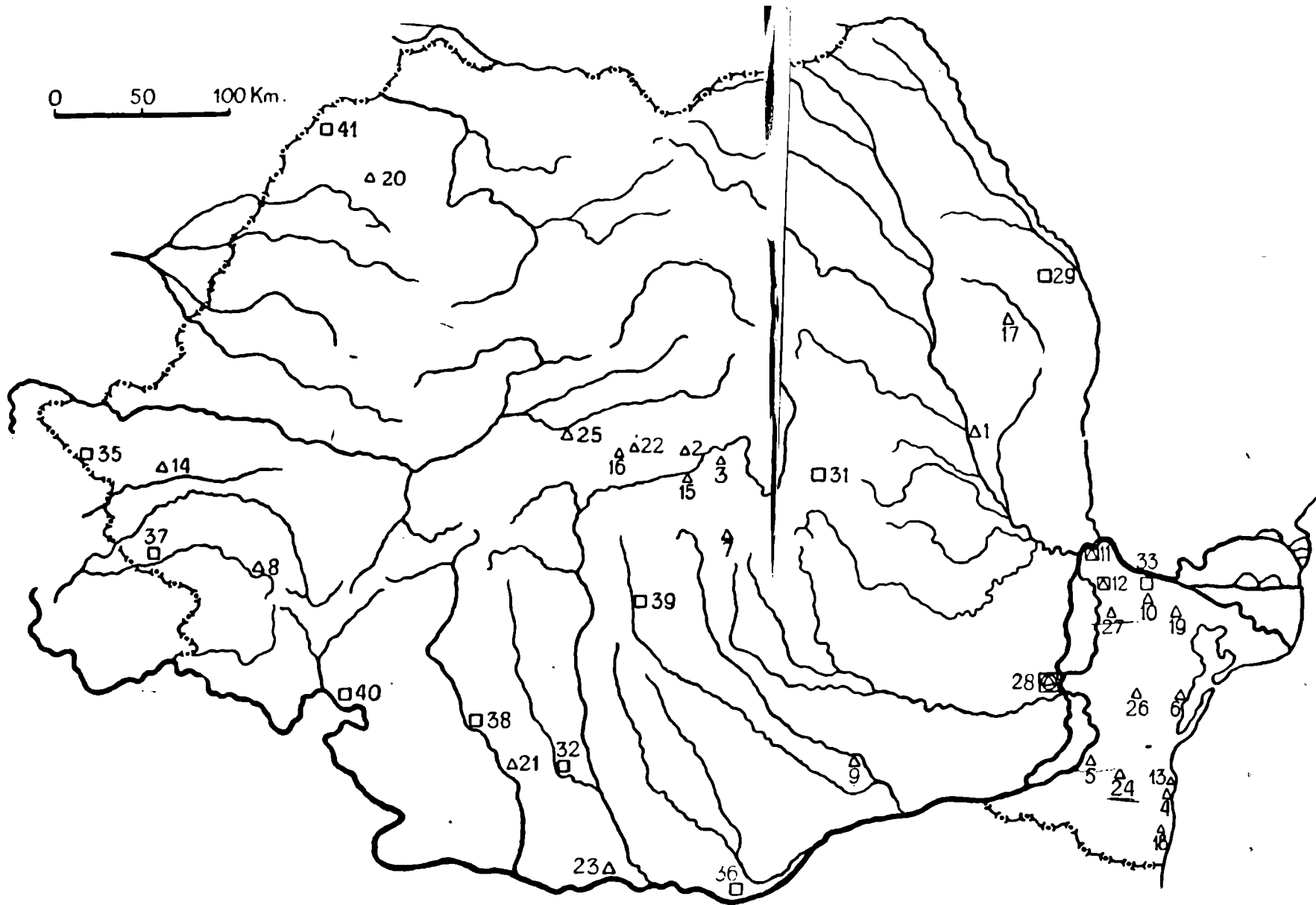
<u>Nr. crt</u>	<u>Localitatea</u>	<u>Raionul</u>
1	Poiana Δ	Tecuci
2	Rupea Δ	Racoș
3	Hoghiz Δ	Racoș
4	Constanța Δ	
5	Hinog Δ	Medgidia
6	Histria Δ	Baia
7	Bran Δ	
8	Reșița Δ	
9	București Δ	
10	Niculitel Δ	Tulcea
11	Dinogeția Δ □	Comuna Garvân, Măcin
12	Măcin Δ □	
13	Anadolchioi Δ	Constanța
14	Timișoara Δ	
15	Comana de Sus Δ	Făgăraș
16	Retis Δ	Agnita
17	Poienești Δ	Corabia
18	Tatlageac Δ	Medgidia
19	Nalbant Δ	Vaslui
20	Șimleul Silvaniei Δ	Constanța
21	Craiova Δ	Tulcea
22	Mesendorf Δ	
23	Celei Δ	Agnita
24	Cilibichioi Δ	Corabia
25	Șeica Mică Δ	Medgidia
26	Panteimonu de Sus Δ	Mediaș
27	Satu Nou Δ	Măcin
28	Piua Petri Δ ○ □	Fetești
29	Dolhești □	Codăești
30	Sântandrei □	
31	Zăgan □	Tg. Săcuiesc
32	Balș □	Balș
33	Isaccea	Tulcea
34	Cerna Nemțescă □	
35	Tirimia Mare *	Sănnicolaul Mare
36	Zimnicea □	
37	Deta □	Deta
38	Filiași □	Filiași
39	Curtea de Argeș □	
40	Turnu Severin □	
41	Mihaialău □	
42	Obad □	

Legenda: Δ Descoperiri de monete și tezaure monetare din secolele III-VI
 ○ " " " " " " " " " " VII-IX
 □ " " " " " " " " " " X-XIV

Notă: Localitățile: Sântandrei, Cerna Nemțescă și Obad, nu au putut fi localizate pe hartă.

*com. Bani
 pe Târnău*

0 50 100 Km.

Octavian Ilfescu